

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертацію Остроглядової Олени Георгіївни на тему «Розслідування кримінальних правопорушень проти статевої свободи та статевої недоторканності, що вчиняються щодо неповнолітніх осіб», подану на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – «Право»

Актуальність теми дослідження. Представлена дисертаційна робота Олени Георгіївни Остроглядової є надзвичайно актуальною, своєчасною та має важливе значення для розвитку вітчизняної доктрини кримінального процесу, криміналістики та практичної діяльності органів досудового розслідування. Вступ до роботи переконливо обґрунтовує важливість обраної теми, посилаючись на міжнародні стандарти захисту прав дитини, а також на сучасні виклики, з якими зіткнулася Україна в умовах воєнного стану, вимушеного переміщення населення та стрімкої цифровізації суспільства.

Автор чітко вказує на трансформацію механізмів учинення сексуальних злочинів проти дітей, зокрема через поширення *grooming*-комунікації та експлуатації неповнолітніх у цифровому середовищі. Високий рівень латентності таких діянь, психологічна складність роботи з малолітніми та неповнолітніми потерпілими, а також відсутність єдиного комплексного процесуального механізму захисту дитини від повторної віктимізації підкреслюють гостру потребу в науково обґрунтованих підходах до формування дитиноцентрованої моделі ювенальної юстиції. Посилання на наявну міждисциплінарну базу доводить, що попри наявність окремих кримінально-правових досліджень, саме організаційно-тактичні та процесуальні аспекти доказування за участю дітей-потерпілих у комплексному взаємозв'язку залишалися недостатньо розробленими, що додатково обґрунтовує новизну роботи.

Оцінка змісту дисертації. Ознайомлення з дисертацією надає підстави для високої загальної позитивної оцінки роботи. Автором було проведене самостійне, глибоке дослідження наукової проблеми, присвячене отриманню науково обґрунтованих положень щодо теоретичних, правових, організаційних та

криміналістичних засад розслідування статевих злочинів проти неповнолітніх. Вивчення поданих Оленою Георгіївною Остроглядовою матеріалів дисертації дає підстави стверджувати, що нею проведено ґрунтовний аналіз теми. Дисертація оформлена згідно з вимогами, які пред'являються до робіт такого рівня, відповідає державним стандартам, а обсяг основного тексту відповідає встановленим нормативам. Наукові положення в тексті викладені дохідливо та взаємопов'язані у смислового значенні. Поставлені завдання конкретні, логічно структуровані та охоплюють як теоретичний пласт (аналіз міжнародних стандартів, Лансаротської конвенції, практики ЄСПЛ), так і суто практичні, криміналістичні аспекти.

Особливої уваги привертає запропонована методологічна основа дисертації. Використання загального діалектичного методу, системного, синергетичного, а також аксіологічного підходу дозволило автору дослідити баланс між інтересами правосуддя та забезпеченням найкращих інтересів дитини. Емпірична база дослідження є репрезентативною та достатньою для достовірних висновків: вона охоплює статистичні й аналітичні матеріали МВС, Національної поліції, Офісу Генерального прокурора, ДСНС, МОЗ, а також судову практику за значний період (2014–2025 рр.), що підтверджує практичну спрямованість роботи.

Наукова новизна одержаних результатів є беззаперечною, оскільки дисертація є одним із перших комплексних досліджень, де сформульовано концепцію спеціалізованої моделі досудового розслідування сексуального насильства щодо дітей в умовах сучасних суспільних трансформацій.

Особливу цінність становлять вперше сформульовані положення:

- концепція **«спеціального предмета доказування»** у кримінальних провадженнях за участю дітей-потерпілих, який, окрім ст. 91 КПК України, динамічно охоплює психоемоційні наслідки, рівень розвитку дитини, характер *grooming*-комунікації та наявність залежності від правопорушника;
- обґрунтування зміни парадигми доказування: зміщення акценту з пошуку матеріальних слідів опору чи фізичного примусу на **оцінку добровільності та усвідомленості волевиявлення дитини**, що повністю відповідає практиці ЄСПЛ;

- обґрунтування системи факторів детермінації розслідування (цифровізація, психологічний вплив, ризики ревіктимізації);

- пропозиція щодо нормативної інституціоналізації окремого порядку провадження шляхом доповнення КПК України главою **38-1 «Кримінальне провадження за участю неповнолітніх потерпілих та свідків»**.

Практичне значення результатів дослідження підтверджується актами впровадження в науково-дослідній роботі та навчальному процесі Одеського державного університету внутрішніх справ, що свідчить про їх затребуваність.

Структура та обсяг дисертації. Структура дисертації (вступ, три розділи, висновки, список джерел та додатки) є логічною та послідовною. Розподіл матеріалу на розділи дозволяє системно викласти досліджені питання: від міжнародно-правових стандартів *child-friendly justice* до специфіки використання моделей «зеленої кімнати», «Барнахус» та проведення комплексних судових експертиз. За змістом робота повністю відповідає спеціальності 081 «Право».

Дискусійні положення та зауваження щодо дисертації. Звертаючи увагу на значимість та наукову цінність висновків дисертантки, слід указати на ряд положень дисертації, які носять дискусійний характер і потребують додаткової аргументації під час публічного захисту:

1. Щодо впровадження методики «процесуального інтерв'ю»: авторка пропонує нормативно закріпити процесуальне інтерв'ю, як окрему форму допиту неповнолітнього. Проте, зважаючи на специфіку кримінального процесуального законодавства, виникає питання: яким чином дана методика буде корелюватися з чинними вимогами КПК України щодо безпосередності дослідження показань у суді? Під час публічного захисту хотілося б почути думку дисертантки щодо процесуальних ризиків визнання таких показань недопустимими, якщо захист наполягатиме на повторному допиті дитини в судовому засіданні.

2. Щодо огляду місця події (ОМП) та фіксації цифрових слідів: у роботі слушно наголошується на важливості негайного залучення спеціалістів у сфері цифрової криміналістики для вилучення електронних носіїв та фіксації *grooming*-індикаторів. Водночас в умовах невідкладності ОМП (особливо у випадках «гарячих

слідів» або в умовах воєнного стану) оперативне залучення таких вузькопрофільних спеціалістів може бути ускладненим. Хотілося б почути детальніше обґрунтування: які альтернативні криміналістичні та технічні алгоритми дій пропонуються безпосередньо слідчому для забезпечення збереження нестійкої електронної інформації до моменту призначення експертизи?

3. Щодо обмеження первинної комунікації з дитиною: дисертантка обґрунтовує необхідність обмеження кола осіб, уповноважених на первинний контакт із потерпілою дитиною, виключно ювенальним прокурором та психологом для запобігання навіюванню. Разом із тим, на практиці першими на повідомлення про злочин реагують патрульні поліцейські або працівники ювенальної превенції. Прошу уточнити, як саме авторка бачить тактичний компроміс між необхідністю негайного збору первинної інформації для затримання правопорушника по «гарячих слідах» та вимогою мінімізації кількості процесуальних контактів з дитиною.

Зазначені зауваження та бажання мають дискусійний характер, не впливають на загальне позитивне ставлення до роботи, не зменшують її наукової новизни та практичної значимості, і тому не є перешкодою для її представлення в спеціалізовану раду для офіційного захисту.

Висновок. За результатами аналізу тексту дисертації Остроглядової Олени Георгіївни на тему «Розслідування кримінальних правопорушень проти статевої свободи та статевої недоторканності, що вчиняються щодо неповнолітніх осіб» свідчимо про відсутність порушень автором вимог академічної доброчесності; робота характеризується наявними посиланнями на джерела інформації; надано достовірну інформацію про результати власної наукової діяльності.

Тема дисертації є надзвичайно актуальною, викладені рекомендації є теоретично обґрунтованими. Мова роботи характеризується точністю, логічністю та послідовністю викладу, що повністю відповідає науковому стилю.

Кваліфікаційна наукова праця Остроглядової Олени Георгіївни є завершеним самостійним науковим дослідженням, що має високий теоретичний та практичний потенціал. Автор демонструє глибокі знання матеріалу та здатність формувати обґрунтовані висновки.

Отже, дисертація Остроглядової Олени Георгіївни відповідає спеціальності 081 - «Право» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23.03.2016 р. № 261 (зі змінами), Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44, а її автор – Остроглядова Олена Георгіївна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 - «Право» за спеціальністю 081 - «Право».

Рецензент:

Доцент кафедри кримінального процесу
та криміналістики ФПФОДР НПУ
кандидат юридичних наук, доцент

Олена МАРЧЕНКО